

22e zondag door het jaar, Jaar C, 28 augustus 2022

Fred van Kan

Er moet me iets van het hart. We leven, zo ervaar ik dat, in een chaotische, verwarrende wereld. Er is van alles mis: stikstofproblemen, toeslagenaffaire, Groningers die moeten wonen in gestutte woningen, jonge mensen voor wie geen woning beschikbaar is, asielzoekers die met honderden op het gras in de open lucht moeten verblijven, rivieren die droogvallen, hevige hitte en wervelwinden, een coronapandemie die maar zo weer de kop op kan steken, een overbelaste gezondheidszorg, toenemende armoede ... En dan hebben we het alleen maar over ons eigen Nederland. Wereldwijd is er nog veel en veel meer aan de hand, oorlog in Oekraïne, terreur in verschillende Afrikaanse landen, strijd tussen Israëliërs en Palestijnen, in de Verenigde Staten een oud-president die niet lijkt terug te deinzen voor een burgeroorlog ... En daarnaast een katholieke kerk die met moeite nog enig moreel gezag probeert uit te stralen na de vele misstappen in het recente verleden...

Toch zijn we vanmorgen naar hier gekomen. Waarom nog? Wat bereiken we met ons bidden en zingen? Wat is de boodschap die hier klinkt anders dan deel van de kakafonie van meningen, van overtuigingen overal om ons heen?

Daarover peinzend kreeg ik uit onverwachte hoek vorige week zoiets als een antwoord. In de Volkskrant van 20 augustus las ik een interview met de Rotterdamse huis- en straatarts Michelle van Tongerlo. Zij zet zich, deels vanuit de Pauluskerk, onvermoeibaar in voor de armen. Daarover zei ze: "De Pauluskerk vind ik een bijzonder instituut. Ik ben niet religieus opgevoed, maar ik ben religie steeds meer gaan waarderen. Omdat de liefde voor de medemens onvoorwaardelijk is, omdat ik er normen en waarden in vind die we nodig hebben in het leven. In de Pauluskerk wordt niemand opgegeven." Haar opmerking raakte me: onvoorwaardelijke liefde, een daarbij passend normenkader en plaats voor iedereen. De kern van de christelijke boodschap. Lezend over de intense inzet van deze Rotterdamse arts, keek ik met frisse blik, nieuwe ogen zelfs, naar de boodschap van Jezus van Nazareth.

Binnen die boodschap zijn er telkens, laat ik zeggen, pareltjes die je kunt oppoetsen om ze weer tot ons te laten spreken. Vandaag zijn dat teksten van de Joodse schriftgeleerde Jezus ben Sirach en de gelijkenis die Jezus ons voorhoudt.

In de eerste lezing, zegt Ben Sirach ons: "Hoe hoger je staat, des te kleiner moet je je maken en je zult genade vinden bij de Heer. Want groot is de barmhartigheid van de Heer en aan de nederigen toont Hij zijn geheimen."

Het evangelie sluit daarop aan. Daarin geeft Jezus aan, hoe je te gedragen op een bruiloftsfeest. Eerst richt hij zich tot de gasten, dan tot de gastheer. Maar gaat het hier werkelijk om praktisch handelen op een feest? Zo ziet het er op het eerste gezicht uit. Tot Jezus zijn oproep naar een hoger niveau tilt en tot de gasten zegt: "Iedereen die zich verheft zal vernederd worden, maar wie zich vernedert zal verheven worden" en tot degenen die gasten ontvangen: "Nodig liever, als u een feest aanricht, armen uit, gebrekkigen, kreupelen en blinden." Jezus' boodschap reikt dus veel verder. Hij houdt ons met deze parabel voor, hoe we in het leven zouden moeten staan. Hij geeft aan hoe we kunnen bouwen aan het rijk Gods. Daarin hebben de verdrukten en rechtelozen de voorrang. Jezus verwacht niet van zijn leerlingen dat zij zichzelf vernederen. Dat is niet het ideaalbeeld. Hij zegt tot ons:

bedenk aan wie je de ruimte moet geven. Als je het goed hebt, stel je dan bescheiden op en geef armen en verdrukten de voorrang.

Deze keuze voor de nederigen vinden we bij herhaling terug in Jezus' verkondiging. Hij zegt: "de Mensenzoon is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven" en "Wie zijn leven wil redden zal het verliezen. Maar wie zijn leven verliest omwille van Mij en het Evangelie zal het redden." Armen en verdrukten, zij die lijden aan het leven, staan bij Jezus centraal. Zij gaan voor: zij zijn de laatsten die in het koninkrijk Gods de eersten zijn. Jezus doorbreekt rangen en standen, zet de bestaande orde op losse schroeven. Randfiguren treden bij hem in het licht. De apostel Paulus zegt over Jezus in zijn brief aan de Filippenzen, en ik geef dat weer in woorden van Huub Oosterhuis:

"Hij heeft geen macht begeerd, geen aanzien als een god.

Heeft niet roofzuchtig voor zichzelf geleefd,
maar zich ontdaan van zijn bezit.

Hij is de weg gegaan die langs de zelfkant voert, het duister in.

Hij werd niemand met wie niemand zijn.

En is niet halverwege omgekeerd, maar heel de weg gegaan.

Zo is hij mens geworden, een gerechte."

Vandaag wordt in de kerk de kerkvader Augustinus herdacht. Dat bracht mij ertoe om ook bij hem te rade te gaan. Wat zegt hij over nederigheid?

In een van zijn preken vraagt Augustinus zich af waar we de Eeuwige vinden. We bidden, zegt hij, Onze Vader die in de hemel zijt, maar wat betekent dat? Vind je God ergens in de hemelen, op een bepaalde plaats in het heelal? Dan stonden de vogels er het beste voor, zij bereiken grote hoogten. Nee, zegt Augustinus. "Er staat niet geschreven: God is nabij aan mensen die zich op hoge plaatsen bevinden of die op bergen wonen. Er staat geschreven: de Heer is nabij aan gebrokenen van hart." Anders gezegd: de Heer is nabij aan armen, vernederden. En, voegt Augustinus eraan toe, de hemel is daar waar de heiligen zijn, daar waar mensen het evangelie onbevangen volgen. Onze Vader die in de hemel zijt wil dus zeggen: God staat naast de gebroken mens, de vernederde mens en daar vinden we de hemel, daar vinden we het rijk Gods.

Jezus' evangelie, ook in Augustinus' woorden, keert de wereld om, maakt haar tot een plaats waar "Lachen zullen zij die wenen", waar "Wonen zal wie hier geen woonplaats heeft", waar "De bierkaai een stad van vrede wordt."

Ommekeer dus, ons richten op datgene waar het in dit leven werkelijk om gaat: liefde, bestrijding van onrecht, streven naar gerechtigheid en vrede, armen en verdrukten op de eerste plaats. Dan is het niet voldoende om er hier bij te zijn, om hier op 't Zand begeesterd te raken door teksten en muziek. Door te doen wat sociaal wenselijk is bereiken we het koninkrijk Gods niet. Het gaat om een daadwerkelijke ommekeer in ons hoofd en hart. Dat is de oproep voor ieder van ons, dat is de oproep ook bestemd voor onze gemeenschap van Franciscus Xaverius.

Tenslotte, het bevrijdend perspectief dat Jezus biedt wordt heel goed verwoord in het Magnificat. Niet voor niets klinkt de lofprijzing van Maria dagelijks in alle kloostergemeenschappen tijdens de vespers, al vele, vele eeuwen, in krachtige bewoordingen:

"Alle hoogmoed, al onze eigenwaan ontmaskert hij

Alle machthebbers stoot hij van hun tronen,

arme en kleine mensen maakt hij groot

Wie honger hebben, geeft hij overvloed,
de rijken stuurt hij heen met lege handen.”

Dat klinkt als een politiek program. Zo mag je het Magnificat zeker lezen. Maar
evengoed een program voor ons leven van dag tot dag. Als we daaraan werken dan
wordt het visioen van het rijk Gods bereikbaar, dan is God met ons, in ons.

Mogen wij daartoe op weg gaan!

Amen.